

ÁLLATOK VÉDELME.

A KOLOZSVÁRI ÁLLAT-VÉDŐ-EGYESÜLET

Szerkesztőség:

SZÉCHY-VILLA

I. EMELET

havá a kéziratok, tudakozdások, előfizetések küldendőik.

HAVI KÖZLÖNYE.

Szerkesztő:

SZÉCHY KÁROLYNÉ LORENZ JOSEPHINE,

az Egyesület elnöke.

Tagoknak

tagági díj fejében jár.

Előfizetési ár:

Egész évre 1 frt — kr

Fél " — " 50 kr

Számonként 10 kr

Negyedik évfolyam.

Kolozsvár, 1899. jan. 1.

4. szám.

TARTALOM: Madár-spiritismus, *Schwarzel Adél*. — Adomány. — Kis madarak a hóban. *B. Bültner Lina*. — Madarak a csürnél. — Bibliai mondat. — Aforizmak *Fáy A.*, *Blair*, *Mme Stael*, *Goethe*, *Riboli*, *Porphyrius*, *Bismarck*, és *Webertől*. — Géza urfi esete; az Erzsébet királyné alaphól III. díjjal jutalmazott pályamunka, írta *Weiss Jenő*. — Az Oczeán, *Reclus* művéből. — Becsüld meg az állatot. *Szini Péter*től. Az Á. V. E. első alapító tagja. — A papagáj. *Közlí Széchy Károlyné*. — Háziállataink egészsége. *Monostori K.* — Egy költő-predikátor karácsonyi intése. *Gérocktól*. — Az Á. V. E. új tagjai.

MADÁR-SPIRITISMUS.

Írta: *Schwarzel Adél*.

Kárpáthy Ottóné nagyon divatos urhölgy volt. — De mit tartozik ez az Állat-Védelemre? Hát bizony, hogy nagyon oda tartoznék, akkor látnók meg, ha a maguk módja szerint elkezdenének jajveszékelní azok az állatok, melyeknek szépségeit egy divat-hölgy magán viseli, például a nagy toll-bokréták régi kis gazdái.

De nem erről akarok beszélni.

Tehát Kárpáthy Ottóné nagyon divatos úrhölgy volt. Természetesen nemcsak a ruhát, hanem a modort, társalgási témákat, sőt az érzelmekeket illetőleg is. Mert ezek is a zsarnok uralkodó udvarába tartoznak, s hajlonganak föltétlen engedeimességgel »divat« ő felségének.

Egy dolog volt csupán, minek Kárpáthyiné hódolni nem tudott. Hiában volt általános a fényes salonokban, hiában vallották elismert tekintélyek, hiában akarták meggyőzni modern tudósok: az ő egészsége természeté, üde, ép s így divateilenes idegzete nem tudta befogadni a *spiritismust*. Pedig ott volt a néma, halvány hivatottak társaságában. Hallotta, mint kopog titokszerűen a kis asztalka az engedelmes szellem megjelenésére. Látta, mint szalad a korona a körben írott betűkhöz nyilvánosságra hozva — állítólag — nem is sejtett titkokat. Minधिában!

»Kopogtat bizony a ti érveréstek, mint az asztallal közölt mozgás. Megáll az állatok kigondolt betüknél a korona» — szokta mondani.

»Nem, nem! — kiáltott föl -- a megdicsőültek szelleme nem engedelmessékedhetik a még gyarló élő hívó szavának. Lényünk magasztos fele, a lélek, kinek akarata nélkül testünk egy izma sem mozdulhat s a szív dobbanása, tehát az élet is csak addig tart, míg az ő -- a lélek együttléte a testtel; hogy külön válva s immár a tulvilágon élve gyarlóbb legyen az anyagnál s annak szolgájává szegődjék, teljes lehetetlenség.»

E nyilatkozatok után annál nagyobb volt a csodálkozás, midőn — bár jó idő múlva — e divattal szembe szálló vakmerő kijelentette, hogy immár hisz — — az állatok spiritismusában.

»Ugy történt az, — beszélte el Kárpáthyiné — hogy Olaszországban közös ebédnél ültünk. A czifra pástetomot apró, egészben sült madarak támasztották körül. Miféle állatok lehetnek ezek? Fogolynak, szalonkának, sőt fűrjnek is igen kicsinyek, — tettem föl a kérdést mintegy önmagamban.

A szemben levő ur kissé gunyosan jegyezte meg: „Ebédnél a zoologiai tanulmányok és meghatározások csupán egy kérdésre felelhetnek t. i. jó-é a pecsenye? Hogy aztán mi volt ő kigyelme mielőtt lábosba került, az legfőlebb a szakács gondja.“

Nem mintha föltétlenül magamévá tettem volna e nézetet, de szomszédom várt a tálra; elhallgatva tehát, kivettem a magam részét s a tálát tovább adtam. Ugy emlékszem izletes falatok voltak a kis szárnyasok, de még sem álltam meg, daczára az előbbi tiltakozásnak, hogy ne nézegessem a csontokat. Üresek voltak s én ismét aggódva gondoltam holmi kis éneklőkre.

A később tett séták, kirándulás, s ezer műélvezet az ebédet egészen elfeledtették. A gyönyörű holdvilágos estét szobámban töltöttem. Ablakom alatt a tenger síma tükrében ismétlődött a kék csillagos boltozat, mintha az egész világ fenn és lenn egy ragyogó ég lenne.

Egyszerre úgy tetszett nekem, mintha a holdsugár egy kis ponton tömörülne, egy madárnyi gömbbé lenne, melynek csakhamar előtűnik feje, szárnya. Megrázkodik azután s tökéletes pacsirta-alak, bár, mint szellemhez illik, fehér fénylő marad, mint a holdsugár. Kis vártatva halk hangon csendül dala:

»A tél-, nyomornak vége már
Derült az ég, nyílt a határ,
Már buvik a fű, mely felett
Rakandom kisedé fészkemet.»

Hangja mind halkabb lett, — az utolsó trillánál, mintha láthatlan nyíl szíven találta volna, fejcskéje oldalra csuklott, s alá zuhant. De utánna egyszerre népes lett a lég, ott a holdfényben lebegtek mind áttetsző fehéren:

»Pintyőke és a csiz, a czinke és a rigó s a czifra tengelő»

A veréb sem hiányzott, de ennek a kis bohónak a lelke is vig, könnyedén a párkányra libbenve bekiáltott:

»Nekem nem kell nagy élelem,
Csak egy kis elhullt búzaszem.«

Azonban hirtelen tovább lengett, a mint észre vette közeledni a madárbánat szellemét, a kis fülmilét, mely szivetcsavaró búval zengte:

De én, de én
Csak sirhatok
Oh én szegény!
S meghalhatok

Szakadj ki lelkem, zengj el mint dalom,
Mi vagy te más, mint hangzó fájdalom.«*)

E mély bánatra a hold is elborult, sötét fátyol ereszkedett a felhőből sápadt arczára, az egész természet néma lett és sötét.

Atfázva a látottaktól siettem fejemet nyugalomra hajtani, de álomban is meg-meg ujjult a látomány. Másnap e telepáthia még inkább igazolva lett, mert egész sor felfűzött, megölt kis éneklő madarat láttam az olasz árus-asszonyok sátrában.

Arra gondoltam: „Csoda-é, ha az emberiség annyit szenved, annyit bűnhődik, mikor annyit vétkezik!“

*) Vörösmarty.

Adomány.

Báró Kemény Árpádné Ő méltósága, a kinek a nemes szívének az Á. V. E. már annyit köszön, újabban 150 forintot küldött Széchy Károlynénak az egyesület céljaira, és pedig 25 frtot az »Állatok Védelmé«-nek ingyenes szét küldésére 25 iskolába, 125 forintot pedig kiosztás végett jutalomképpen oly egyének közt, akik az állatvédelem terén buzgóságukkal kitűnnek, az elnök belátására bízva az érdemesek kijelölését. E nagylelkű adományt Ő méltósága évenként ugyanebben az összegben, ugyanezelőkre hat éven át ismételni szándékozik. E végtelen nemes-szívűséget, az állatok és mostoha sorsuk iránt e hathatós meleg érdeklődést és bőkezű segítséget szíve mélyéből forrón köszöni a nemes Bárónénak az Á. V. E. Elnöksége.

Kis madarak a hóban.

A havas bokor puszta ágán,
 Ül a kis madár búsan, árván
 És sir — ri: Könyörüljete!
 S táplálékul egy marék morzsát,
 Melegedni egy kis búvócskát,
 Óh, adjatok jó emberek!

Mind, a ki ezt csak látja, hallja,
 Mind megesik a szíve rajta,
 Hogy minél előbb segítsen:
 S ad egy fillért kenyérmorzsára,
 Egy-két fillért meg búvócskára,
 S a jótettet látja a jó Isten!

B. Büttner Lina.

Madarak a csürnél.

Nincs mezőben semmi már,
 Hóval fedezve a határ,
 Valami csép hangot hallottunk,
 S egyszeribe ide futottunk.
 Egy-egy szem csak kiszökik, látjátok.
 Azt szegény fejünknek adhatjátok,

Folyt a cséplés iziben tovább folyt,
 Mit eresztett kenyérnek elég volt;
 S ha egy-egy szem kiugrott, az sem
 ment kárba,
 Fölszedte örömmel a szegény ma-
 dárka.

Távozzál a gonosztól és cselekedjél jót.

* *Zs. 36., 27.*

Oktalan állatot nem kinez, nem üt, ver,
 Soha a nemesebb keblü, mivel ember.

* *Fray A.*

Ha boldog akarsz lenni, boldogíts a körülötted lévő, a hoz-
 zád tartozó lényeket. *Blair.*

*

Mennyivel jobban ismerem az embereket, annyival inkább
 szeretem az állatokat. *Mme Stael.*

*

Egyszer egy pókot agyonütöttem; de mindjárt erre gon-
 dolkozni kezdtem, hogy vajjon helyesen cselekedtem-e? Hi-
 szen Isten ezt is részt akarta vétetni az életben, éppúgy, mint
 engem. *Goethe.*

*

A ki megengedi gyermekeinek, hogy állatkinzással mulas-
 sanak, az az első lépést téteti velük a bűn útján.

* *Timoteo Raboli.*

Aki az igazságot el akarja ismerni, annak be kell vallania,
 hogy az állatnak esze van. *Porphyrius.*

*

Szeretem a kutyát; sohsem boszulja meg magát a roszért,
 melyet vele tettek. *Bismarck.*

*

Aki azt állítja, hogy már nem léteznek emberbarátok, elfelejti,
 hogy még vannak kutyáink. *Weber K. J.*

Géza urfi esete.

Az »Erzsébet királyné-alap«-ból III. díjjal jutalmazott pályamunka.

Irta Weisz Jenő, a helybeli ev. ref. collegium VII. oszt. tanulója.

»Mindenkit szeretek, a ki engem szeret.

Beköszöntött a karácsony, a tél legkedvesebb, legszebb ünnepe. Öröm, vidámság mindenfelé.

De ha van valakinek oka örülni, úgy bizonyára azok közé tartozik Géza urfi is, nemes Szöllősy urnak a fia. Mikor a karácsonyi szünetidőre haza ment, egész halmaz „krisztkindli“ várta. Diszes könyvek, finom nyalánkságok, drága csecsebecsék és végül, a mi Géza urfnak legjobban tetszett, egy flóber.

Hogy is ne? Vállravezetett fegyverrel végig menni az utcán, lövöldözni czélba, esetleg madarakra is, ez nem közönséges gyönyörűség, különösen egy harmadik gymnasistára nézve, mint a milyen Géza urfi volt.

Miután Géza urfi egy jó csomó töltenyt ellövöldözött és a czélzásba belejött, elhatározta, hogy ebbeli tehetségét más irányban fogja gyakorolni. Mindjárt a falu mellett egy erdőcske van, télen-nyáron lakása a hangos szavu pintyeknek, tengeliczeknek, sármányoknak. Hát mire valók ezek, ha nem arra, hogy az ő flóberje által haljanak dicső halált? Legalább a Géza urfi felfogása szerint.

Egy délután vállára veszi a flóbert és a vén házörző kutyával, a Bundással, elindul zsákmányt és dicsőséget keresni és — szerezni.

Szinte hízik, a mint látja, hogy mindenki csak őt nézi, bámulja, vagy irigyl, a mint az utcán végig megy.

A mint a falu végére ér, egy tilalomfa ötlük szemébe. Rajta a felírás: »Az énekes madarak lövöldözése szigorú büntetés terhe alatt tilos.«

Mit?! Tilos?! Hahaha, kaczag Géza urfi büszkén, dölyfösen. Tilos a madarak lövöldözése neki, Szöllősy István fiának, kinek apja birtokosa ennek az egész határnak. Nevetséges! No majd meglátja ő, hogy tilos-e? Daczosan indul tovább.

Utközben jut eszébe, hogy a Bundás ugatása még majd elijeszti a madarakat.

»Mars vissza Bundás« rivall rá a mellette czammogó kutyára.

Bundás meghunyászkodva sompolyog vissza a falu felé. Utközben azonban meggondolja magát és előveszi a kutyáknak egy csellegét: bevárja, míg ura jól előre megy, és azután ismét utána iramodik.

Géza urfi eközben folytatja útját az erdő felé, megfigyelve minden bokrot, vajjon nem rejtőzik-e ott madár.

Nini! Ott a kerítésen ül egy madár. Legalább úgy néz ki. Géza urfi megközelíti úgy harmincz lépésnyire, czéloz és lő. Durr! Nem talált! Géza urfi gondolkozik, közelebb megy és ismét lő

Durr! Ismét nem talál. Géza urfi bosszankodik és még közelebb megy. Durr! Géza urfi káromkodik, mint egy bakakápiár. Hát nem pech ez? Hisz' csak most veszi észre, hogy a mlre lövöldöz, az nem más, mint egy darab megfagyott sár, a melyet ő a kissé ködös levegőben verébnek vagy talán éppen czinkének nézett. Csupa boszuság!

No de sebj! Itt van már az erdő alig negyven-ötven lépésnyire. Már jól látszanak a kopasz, lombtalan fák, már ki lehet venni egy-egy repülő madár alakját.

Szegény madarak! Nekik nincsen most olyan gyengéd gondviselőjük, mint Géza urfinak a szüleiben, ki őket meleg szobával és élelemmel elássa. Nemcsak a hideg, hanem az éhség ellen is kell küzdeniök. Az éhség gyakran a faluba űzi őket, megkopogtatják csőrüikkel a házak ablakait a kenyérmorzsáért.

De mit bánja mindezt Géza urfi? Mi köze neki ahhoz, hogy a madarak éheznek? Csak neki legyen mit enni; bánja is ő, ha azok fáznak, csak legyen neki meleg ruhája.

A mint megakarja tölteni fegyverét és a tölténytáskáért hátra nyúl, a ködben egy közeledő állat vonja magára figyelmét. Vajjon mi lehet? gondolkozik. Talán nyúl? Nem; a nyul kerüli az embert, nem keresi. Talán farkas? Géza urfi ereiben megfagy a vér e gondolatra. Többektől hallotta, hogy a falu körül éhes farkasok kószálnak. Hátha ez is az? Szent Isten! Mit segít ekkor a flóber?

Géza urfi elhomályosuló szemmel néz maga elé. Arczából eltűnik minden csepp vér. Bizonyára farkas! Járása, alakja, mindene olyan!

És mind jobban, jobban közeledik! Már alig van harmincz lépésnyire, husz... tiz lépés...

Géza urfi fel akarja emelni a fegyvert; de reszkető karja nem bírja; futni, menekülni akar, de remegő lábai megtagadják a szolgálatot. Térdre rogy. Felcsigázott képzelete maga mellett látja a farkast, csattogó, véres fogaival és a halált borzasztó alakban.

Az állat eközben egészen közel jön. Megáll... farkot csóvál és hangot ad, ugató hangot.

Géza urfi elkéült ajkai közül e szó hallik »Bundás« és azzal összerogy ájultan, élettelenül.

Igen, a Bundás volt az, a vén házi eb, melyet Géza félelmében és felcsigázott képzelete előtt farkasnak vélt. A Bundás volt, a mely használván egy kutya-fortélyt, bevárta, míg kis ura jól előre ment és ismét utána iramodott.

Ekkor aztán megtörtént az, a mi megtörtént többször is másutt is, a kutyáknak eszessége és készsége folytán: A Bundás midőn kis urát maga előtt látta élettelenül, haza rohant. Ijesztő vonításával magára vonta az otthon lévők figyelmét, utána indultak és követték, a míg egy helyen megállott.

Ott feküdt Géza urfi sápadtan, élettelenül; arczczal a flóberre borulva, melyet keze görcsösen szoritott még akkor is.

Haza vitték, ágyba tették, a honnan négy hétig fel sem kelt. Nem tudom mit gondol, mikor tekintete a falon függő flóberre vagy a fákon ugránczó madarakra esik; de az bizonyos, hogy az a »farkas kaland«, vagyis inkább a Bundás által oly különös módon megakadályozott lövöldözése a „lég lakóira“, elvette minden időre kedvét az ártatlan énekes madarak vadászásától.

Az Oczeán.

Elysée Reclus, a nagy geográfus, a kinek egyik gyönyörű munkájából »Az Erdők világa«-ból, nemrég közöltünk egy fejezetet, most a tengerről irt egy hatalmas munkát, melyben kimondja, hogy a míg a kontinens a növényvilág talaja, addig az állatélet óriási mérvben a sósvizekben fejlődik. S ezt korántsem szörnyetegeinek nagysága és ereje, mint inkább ama lények csodálatos nagy sokasága okozza, melyek benne egész rajokká csoportosulnak, pontokká halmozódnak és roppant rétegekké torlódhatnak össze. Hogy az oczeánban mily megszámlálhatatlan hadseregnek kell lennie, könnyű elképzelni, amennyiben több fajnál egyetlen egy nőstényben százezer millió pete is lehet.

Egy ilyen *halpárna*k a második nemzedéke már 100 trillió egyednek is adhat létet, a harmadik nemzedéknél már az egész tenger s annak megmérhetetlen mélységei megtelnének élőlények sűrű tömegével. De ezen számnélküli sarjadékokat már megszületésük előtt szintén számtalan ellenség üldözi. A tenger nem egyéb, mint roppant nagy öldöklési tér, melyen a *végtelen miriádokban születő lények* azonnal millió és milliárdnyi dühös falánknak szolgálnak eledelül. A mi a halakon kívüli tengeri állatokkal illeti, azoknak is igen sok faja hemzseg annál sűrűbb tömegekben, mennél apróbbak maguk az egyedek. Az új-granadai öblök felett uralkodó meredek hegyfokokról, Santa-Martától keletre, gyakran látták a tengert sárga *meduzáktól* elárasztva egészen a látás határáig, a meduzák elég sűrűn sorakoztak egymás mellé, hogy a víz színét egészen ellepjék. Az a meduza sereg, melyen Piazzí Smytir 1856 júliusában a Kanári szigetektől éjszakra áthaladt, körülbelül 67 kilométer szélességű tért foglalt el, s pusztán a felső rétegében legalább is 255 millió egyedeket foglalt magában. *Bálnák* és egyéb *czet-félék* roppant mennyiségeket faltak fel, ezekből a csinos, narancsszinű evezőjű meduzákból, s viszont ez állatok mindegyike is miriárdnyi kovás *diatomeá*t emésztett fel. Minthogy emez alsóbbrendű szerves lényekből minden egyes meduza gyomrában van vagy hétszázezer, így azon lények számát, melyek minden egyes hullámban hemzsegnek, milliárdokra és milliárdszor milliárdokra kell becsülnünk. A tengerészek, kik előtt megszokott dolog a meduzák számtalan sokaságát látni, csak a »tenger szennyét« látják azokban és maga Bacon, a nagy észlelő is úgy vélekedett, hogy ezek a tengeri kocsonyák nem egyebek, mint »fölmegedett tajtékok.« A peruiak Iquique part-mellékén, költőibb módon az »aqua viva« vagyis »élő víz« nevet adták ez állatok egyikének.

Becsüld meg az állatot!

Irta: Szini Péter.

Édes magyar népem! Adott Isten neked
Mindent, mivel szebbé teheted életed;
Adott segítségül igavonó barmot,
Hogy munkálhass vele s nem kell éhen
halnod.

Mit is tudnál tenni? . . . Milyen rossz
állapot
Volna, ha nem lennének a házi állatok!?
Hogyan szántogatnál a kemény ugaron,
Ha nem lenne ló s más igavonó barom?

Bizony megérdemli az a szegény állat,
Mely úgy megkönnyíti erős, nagy mun-
kát,
Hogy védjed, ápoljad mindenféle hajban,
S ne hagy szükölködni ételben, itálban.

De mit tapasztalunk?! . . . Azt, hogy az
a szegény
Állat, mely rád nézve olyan jótétemény,
Tőled, gazdájától még jó szót sem hallhat,
Földön létezését nem tartván javadnak.

Ütöd, vered, kinzod a nagy hűségeért.
Ezzel fizetvén ki a megérdemlett bért.
Ha hozzámegy, ostor, bot van a kezében,
S alighogy megtűröd szegényt köze-
ledben.

Hogy nem tud beszélni, nem fakadhat
jajra,
Panaszát a füled soha meg nem hallja.
Ronda istállóban, vagy más félre-heilyen
Tartod, hol jő reá annyi veszedelem.

Ugy éreted, mintha meg sem érdemelné,
Szárát, szalmát dobálsz a jászóla mellé,
És ha nem eszi e kesereves kenyeret,
Te még ráadásul bottal jói elvered.

Hányszor borította arczom harag pirja,
Látván, hogy jószágod a terhet nem bírja,
Mivel meg'erheléd őt erején felül,
S nem hogy segitenéd: ütöd kegyetlenül.

Mivel érdemeli az ily bánásmódot
Az a szegény állat, mely könnyíti dol-
god? . . .
Vagy talán azt hiszed, mert nem beszél,
hallgat,
Nem érzi ő is a kinzó fájdalmat?!

Nagy bűn az, elhihedd, édes magyar
népem,
Ha dolgoz állatod koplaltatod éhen;
Ha azt, a mely segít keresni kenyered,
Nekivadult szívvel kinzod, ütöd, vered.

A jó Isten, ki a szív rejtékébe lát
Ki védi, ápolja minden kis állatát,
Bizony büntetlenül sosem engedi el,
Ha az állatokon úgy kegyetlenkedel.

Művelődől folyvást s nem érted meg
még se'
Hogy minden kis állat Isten teremtése
S nem a végből adott jószágot ő neked,
Hogy raj a gyakorold kegyetlenségedet.

Térj meg a rossz utról, becsüld meg állatod,
Isten is úgy segít, magad beláthatod.
Ha gondját viseled a szegény jószágának,
Házadnál úgy inség, szükség nem tanyáznak.

(Az orsz. Á. V. E. naptárából.)

*

Az A. V. E. legelső alapító-tagja, Szenkovich Márton úr,
f. é. november havában Kolozsvárt meghalt. Az A. V. E. halás
megemlékezéssel képviseltette magát temetésén Székely Dénes és
ifj. Csávássy Gyula urak áltla

Az állatok lelki világából.

A papagáj.

Közlő: Széchy Károlyné.

Mysterium az állat lelke. Az ember feitaláló esze, nagyra-törő és nagyot alkotó genieje sok mindent megfejtett, de — az állat lelke előtt megáll és bámul, tanulmányozza és elmélkedik rajta, de tiszta tudásra nem jut. Rejtély az nekünk és csak feltevéseket kockáztathatunk találmra. A papagájt bámuljuk, mulatunk rajta s kinevetjük; ő is ama szerencsétlen állatokhoz tartozik, amelyeket szeretetünkkel megnyomorítunk: rabbi teszünk; és ki tudja mennyi megfigyelést, mennyi emberismeretet szerz az egy hosszú életen át közöttünk. De ő nem kritizál, több elnézés és szeretet van benne, s nem bosszulja meg magát, hanem mulattatja gazdáit, néha nagy szolgálatot tesz nekik, néha meg egész nagy vagyonhoz is juttatja őket. Ime egy pár példa:

Egy német városka egyik lakójának házába éjnek idején betörték. Mialatt a betörő az elemelhető tárgyakat szedegette össze, a háta mögött levő papagáj a zajtól felébresztve, elkiáltotta magát: »Kisasszony, ki van itt?« A váratlan kiáltásra a betörő úgy megijedt, hogy a tárgyakat ott hagyva, az ablakon át megugrott. Talán nemcsak ösztönből, de figyelmeztetni akarván urnőét, szólalt fel a madár, nagy kártól mentve meg gazdáját.

Bűnügyekben is ki szokták a papagájt hallgatni. Két három hónappal ezelőtt írták le a bécsi lapok a következő esetet: »Daum dr., a lipótvárosi kerület büntető bírása fölötté érdekes bűnügyben hozott határozatot. Az ítéletet tulajdonképpen csak egy papagájnak a vallomására mondta ki. Az eset különben a következő: Egy Lober J. Mózes nevű Jeruzsálemből elszármazott borbély a Grabenen papagájt ajánlott megvétele, többek közt valami Uilmann Flóra nevű asszonnynak. Ez azonban a papagájban tulajdonára vélt ráismerni és nagy zajt csapott. Lober J.-t természetesen rögtön letartóztatták s a papagájt, mint corpus delictit gondos őrizet alá vették. Lober azonban állhatatosan tagadta, hogy nem becsületes uton jutott volna a papagájhoz s azt erősítette, hogy a madár már egy esztendő óta az övé. A bírónak hirtelen egy ötlete támadt. Megkérdezte a vádlottól, hogy mit tud a papagáj beszélni. A vádlott részletesen elmondta, hogy mire tanította meg a papagájt és azt is hozzátette, hogy a madarat egy év előtt vásárolta neje szórakoztatására, de az asszony most elhalt, s ezért akart tuladni a papagájon. Uilmann Oszkár, a főtanu azonban azt állította anyja, a feljelentő nevében, hogy a papagáj a már tizenhét év óta tulajdona a családjának.

— Ám jó, szólott a bíró, mindjárt eldől, kié a madár.

És megparancsolta az egyik szolgának, hogy hozza el a madarat a tárgyalási terembe. A madár pár percz múlva ott volt.

— Nos uraim, szólott ismét a bíró, tessék most a madárhoz beszélni. Bizonyára csak annak fog felelni, akit ismer.

Ullmann Oszkár feltett néhány kérdést a papagájnak, de az csak érthetetlen, zürzavaros hangokat hallatott válaszképpen. Erre a bíró intett Lobernek, hogy most ő beszéljen. A vádlott megszólította a papagájt:

— Lóri, haza akarsz urnődhöz menni?

— Igen, — felelt a papagáj.

— Lóri, csókolj meg — beszélt tovább Lober és a papagáj tényleg megcsókolta.

A bíró Lobert felmentette és azonnal szabadlábra helyezte. Az ítélet megokolásául azt hozta fel, hogy a madár viselkedéséből következtetni lehetett jogos tulajdonosára.

*

Az angol bíróság már igen rég igénybe veszi a papagáj tanuvallomását és föltétlen bizk benne — eskü nélkül, mint a peer-ek szavában! A bécsihez hasonló eset történt a Hammersmithi Police Court-nál. Egy Mrs. Tanner azzal vádolta Mr. Spicket, hogy papagáját ellopta. A bíró kívánságára előhozzák a madarat.

„Reggeliztél?” kérde tőle a bíró.

„Yes, yes,” felelte a papagáj.

„Jöjjön ide közelebb, Mr. Spick” parancsolá a bíró. „Igy ... és most simogassa meg a madarat!”

Mr. Spick félve és vigyázattal emeli kezét a kalitkához. A papagáj tüstént visszaveri csőrével. — Most a panaszos nő lép a kalitkához és szeretettel simogatja a papagáj tollazatát, a nélkül, hogy az a legkisebb ellentállást vagy ingerültséget mutatna.

A bizonyíték frappans. De a vádlott még nem adja meg magát; azt állítja, hogy Tannerné soha sem látta előbb a madarat. Ekkor Mrs. Tanner így szól a bírónak:

„Most $\frac{3}{4}$ 12 van; pont 12 órakor Zaquet ezt fogja kiállítani „God bless the Prince of Wales!” (Isten áldja meg a walesi herceget.)

A bíró felfüggeszti az ülést. A közönség izgatottan vár. Tizenkettőt üt az óra és a papagáj messzire hallatszó hangon elkezd: „God bless” stb.

Mrs Tanner megkapja a papagájt, Spick úr a dutyiba megy.

*

A papagájt most már vasuti szolgálatban is alkalmazák: *Nikaraguá*-ban úgy találták az intéző körök, hogy nagyon drága jószág az emberi anyag. Kár hát pazarolni vele és tékozlón elvonni a munkától olyatén módon, hogy cselekvéseket végeztetnek vele, a miket a gép is tudna. De sőt mivelhogy pénzbe van a gép is, hát az állatot vették inkább kombinációba. Ló, szamar, ökör: mind dolgozik, tehén, ürü, csirke, birka: élelmet ad, a kutya bakterkedik — hát miért henyéljen éppen csak a papagáj? Nem volna jó másnak, hanem csak udvari bolondnak és ne tudna tőkét csinálni a beszélő talentumból az értelmes amerikai?

Mind ezt így abból az alkalomból kérdezték magoktól a *nikaraguaiak*, hogy a vasutjaik igazgatói epanaszolták, mekkora summákba kerül nekik az a sok egyenruhás portás, meg mi más, a ki egyebet se tesz, mint, hogy az induló vonatoknál belekia-

bálja az utasok fülébe az utirányban fekvő állomások neveit. Azért a pénzért mennyivel okosabb munkát végezhetnének! Előbb a fonográfra gondoltak, — de ez a rettenetes masina pénzbe kerül, untalan elromlik. Hanem például a papagáj a sohasem reked be, mert mindig rikácsol és azután ingyenbe is van. Kísérleteket tettek tehát a papagájjal, a kit csak úgy össze kell fogdosni az őserdőkben és megtanították az állomások neveire. Állítólag igen jól sikerült a próba és legközelebb már e szárnyas portások rikácsolják majd a nikaraguai utazók fülébe, hogy erre és erre tessék beszállani.

A papagáj „szíve érzelmeiről” szól pedig ez a história:

Egy családnak esztendők óta volt egy papagája, a melyik beszélt, füttyült, énekelt s olyan szeretetreméltó volt, hogy mindenki bálványozta. Hagyta magát simogatni, ráugrott az ember ujjára és idegenekkel is nagyon kedves volt. Különösen a család egy öreg barátnőjét szerette nagyon. Órákhosszat is elült a vállán s fogadta el a cukrot a szájából. Egy napon concurrens madár röppent be a házba s ámbátor éppen csak annyi ideig tartózkodott ott, a míg egy kis kapalódzó apróságot letehetett, mégis nagy bajt idézett tel. Kokó, ez volt a neve a kedvencznek, nagyon is ellenezte a dolgot, a mit élénken ki is fejezti. Alig visitotta el legeelőször magát a baba, Kokó valósággal görcsökbe esett dühében. A mikor öreg barátnője a gyermekkel karján kalikájához közeledett, mérgesen támadt rá s mikor a cukrot oda akarta adni neki, beleharapott az ujjába. Mindenki jött hitte, hogy valami kis muló szeszélyről van szó, csakhogy ez a szeszély sokáig tartott. A mikor Kokó csak meglátta, vagy meghalotta, dühöngeni kezdett s mindenki ellen, a ki a babával foglalkozott, ellenséges indulatot mutatott, karmolt, harapott. És se nem beszélt, se egyéb művészetét nem mutatta be. Morózusan, gonoszul ült valami sarokban. A mikor pedig a fiucska annyira megnőtt, hogy futkoshatott, a szülei eladták Kokót, mert veszedelemtől tartottak. Az új gazdájánál Kokó újra a régi lett.

De „a papagájok királya” mégis csak Jakab, Mr. Grant *Ridleynek*, egy utazó gentlemannak a tulajdona, a mely évenként megkeres 10.000 forintot az ő csoda-állatával. A minap valaki 30.000 forintot kínált a Jakabért, de a Jakab gazdája csaknem kidobta az ajánlattevőt. Hanem Jakab, ha igaz, a mit róla terjesztenek, igazán többet ér 30.000 forintnál. A csodaszárnyas ugyanis három nyelvet és tíz tájszólást tud és mintegy 4000 szónyi szó-kincse van. Jakab soha sem vét a mondat szerkezet ellen és mindig azon a nyelven felel, a melyen megszólítják. Ha azonban olyan nyelven tesznek hozzá kérdést, a melyet ő nem ért, hát úgy féloldalt végignézi az illető tapintatlan embert és csöndesen rázogatja fejét. Mr. Grant *Ridley* csodamadarával beutazza a világot, a papagájt annak rendje módja szerint, *de pénzért*, megengedi interviewolni és így nagyobb a jövedelme, mint akárhány más gazdag embernek.

Egy angol hetilap meg egy igen vig, de kissé veszedelmes papagáj-történetet ír le. Viktoria királynő életéből egyet-mást el-

mondva, ezt is közli közönségével: A királynő házilelkésze abban a magánszobájában, mely neki minden egyes királyi kastélyban rendelkezésére van, egy gyönyörű tolu papagájt tartogatott magának, a mely mulatságos beszélőtehetségével az egész udvar és a szolgáló személyzet szeretetét megszerezte. Oshorneban a lelkész szobája egy terrasse közelében fekszik, mely a királynő ebédlőjébe vezet, úgy hogy Ő Felsége egy nap a madarat beszélni hallotta, a nélkül, hogy az egyes szókat megérthette volna, de a hallgatók kaczagásából észrevette, hogy a papagáj valami nagyon vig dolgot mondhatott.

„Vajjon mit beszél az ön papagája, hogy a hölgyek és urak oly jól mulatnak rajta?“ kérdé a királynő a madár tulajdonosát.

A lelkész oly halvány lett mint a fal s dadogta:

„Oh Felség, a madár egyáltalán nem beszél egy okos szót sem.“

E perczben a papagáj, a melynek régi udvari élete daczára sem voltak udvari maníerjei, egész hallhatón elkiáltá magát:

»Are you Victoria? So go along, you ugly old woman!«
(Maga az a Victoria? Menjen el innen, csuf vén asszony!)

A királynő nevetett s káplánjához fordulva, szolt:

»Boldog vagyok, hogy végre hallottam a birodalmomban egy hangot, mely ki meri mondani azt, a mit én már régóta gondolok magamról.«

A szürke afrikai papagáj a legügyesebb a beszédben összes társai között s már a régi Róma hölgyeinek is kedvence volt.

Hogy mennyire lehet gyöngéd, szerető és féltékeny egy papagáj, azt a fenti vázlatokban elmondtuk. De mennyire eszes is, azt Labat páter elbeszéléséből tudjuk; egy ara-fajtájú papagáj u. i. annyira szerette urát, hogy meg is védelmezte, ha veszélyben gondolta és pedig harapdált jobbra-balra, mint a kutya szokta. A *Smellie* féle „Philosophie der Naturgeschichte“-ben pedig egy más végtelen érdekes esetet irtak le: Egy papagáj, mely évek óta egy család lakószobájában tartózkodott s tanuja volt számtalanszor a családnak esti összejöveteleinek és beszélgetéseinek, egy este, midőn már egész sötét volt, a családnak egy a házon kívül léjnél levő lánya előtt pár perczig az édes anya szerepét vitte. A fiatal asszony t. i. belépve a szobába, s azt híván, hogy édes anyja ben van, mint rendesen, megszólítá. A papagáj, a ki nagyon jól ismerte a fiatal nő hangját, vissza köszönt s kérdezte, hogy van? Azután még vagy 2—3 egészen összefüggő kérdést intézett a fiatal asszonyhoz, míg végre anyja lámpával kezében belépett s a családnak (vagy csalásnak?) véget vetett. Ebből persze az is kitünik, hogy a beszélgetés kezdete anya és leánya közt nagyon egyforma lehetett, napról-napra ugyanaz, úgy, hogy az eszes papagáj könyv nélkül tudta. De hogy az anyának még a *hangját* is úgy tudta utánozni; az kétszeresíti érdemét.

A papagáj nagy kort ér el — közel 100 évet; de csak a házjátán. Áthozva őt Európába, rabságban pár év alatt elpusztul, leg-
többször tüdővészben, mely környezetére, az emberekre is elragad.

»Házi állataink egészségének fentartásáról»

Monostori Károly állatorvos ily című szakszerű könyvéből vesszük át a következő részeket:

Az állattartásban és tenyésztésben a legnagyobb károkat a betegségek és elhullások okozzák s gyakran nem is csak egyes gazdának, hanem egész vidékeknek, sőt az egész országnak képezik ezek veszedelmét, a mint azt névszerint a ragadós betegségek pusztításaiból legvilágosabban láthatjuk.

Vajjon mi annak az oka, hogy ember és állat némelykor olyan rendkívüli nagy számban betegszik meg s pusztul el, s honnan van az, hogy némely helyen és némely körülmény között embert és állatot olyan ritkán ér efféle veszedelem? Az oka ennek az, hogy az ember és állat életfeltételeiben esik, vagy ejtetik hiba olyankor, mikor betegszik és pusztul, s nem ejtetik vagy nem esik hiba akkor, mikor betegségek nem mutatkoznak.

Házi állatainkat sok mindenféle veszedelem környékezi folytonosan. Ott lehet megbetegedésének és halálának csirája ételeiben, italában; ott lehet tartózkodási helyén vagy idegenben is, a hol megforog. Szóval mind az, amivel kívülről vagy belülről érintkezésbe jön, épügy válhat egészségére, mint betegségére és halálára. Ha e szerint házi állatainkat minden külső és belső káros hatástól óvjuk és védjük, s olyan életfeltételekben részesítjük, amelyek életben és egészségben való maradásukra szükségesek, akkor megtettünk minden lehetségest arra, hogy betegségükkel, elhullásukkal meg ne károsítsanak; és éppen abban áll hasznos házi-állataink egészsége fentartásának a nyitja.

1. hogy már szaporításukra jó, hibátlan és egészséges tenyészállatokat használunk;
2. hogy gondoskodunk számukra az életre és egészségre elkerülhetetlenül szükséges *jó levegőről*;
3. hogy védjük őket a talaj káros hatásaitól;
4. hogy *ivóvizük jóságára* figyelmet fordítunk;
5. hogy *tápszereik hibátlan*, ártalmatlan voltára súly tfektetünk;
6. hogy a legelő kártékonyságaitól óvjuk;
7. hogy egészségüket nem veszélyeztető istállóban tartjuk;
8. hogy használatukkal nem veszélyeztetjük;
9. hogy gondoskodunk testük és környezetük *tisztán tartásáról* és végre
10. hogy egyébképen is úgy gondozzuk és használjuk őket, a mint diszítésükre, egészséges állapotban való fenmaradásukra legalkalmasabb.

Nagyon szívére kötöm a gazdának, hogy tanácsaimat követni — saját érdekében — el ne mulassza.

(Az első fejezet a tenyészállatokról, a második, harmadik és negyedik a *levegő*, a *talaj* és a *víz jó és tiszta volta* szükségéről szól; az ötödik fejezet pedig:)

A tápszerekről és takarmányozásról.

Csupán levegőből és vízből sem ember, sem állat meg nem élhet. Egyéb olyan anyagokra szüksége van, amilyen anyagok-

ból a teste áll. Ilyen anyagok foglaltatnak a különféle tápszerekben, takarmányokban.

Tapasztalásból tudjuk, hogy a mindig éhező állat elgyengül s ezért könnyebben megbetegszik és hamarabb el is pusztul, mint az olyan, melynek nem kell koplalni s ezért mindig jó erőben van. Ámde a nagyon sok takarmány, a túlságosan bő táplálkozás is hátrányos, de kiváltképen veszélyes a romlott, a rossz eleség. Ezért szólnom kell itt a tápszerek esetleges kártékony hatásáról és az utakról, módokról, amelyekben az ebből eredő károsodásokat csökkenthetjük, vagy megelőzhetjük.

Az egyszer hopp, máskor kopp rendetlen etetés mindenképpen hibás. Rendet, időbeosztást tartani a takarmányozásban és egyenletesen jól táplálni az állatot már azért is szükséges, mivel a gyomor nem olyan, hogy ma egy, holnap tíz óra múlva ürülne ki, hanem olyan, hogy 3–5 óra alatt lesz üres, ekkor tehát ismét meg kell tölteni.

De aztán hogy lehetne az jó, hogy ma szüntig töltjük a gyomrot valami silány eleséggel, holnap meg csak annyit adunk valami talán jobb takarmányból, ami alig kotytyan benne. S mit szóljak ahhoz, aki pl. ma délelőttig még javában csak zöld takarmányt etetett, délutántól kezdve meg már kizárólag csak szárazat etet. Ez az átmenet nélküli eleségváltoztatás éppen olyan hiba, mint a gyomor túlterhelése, majd meg üresen hagyása, mert egyik is, másik is gyomor- és bélbajt idézhet fel.

Már pedig amely állatnak nincs rendben a gyomra, bele, annak csakhamar összezavarodik egyéb életműködése is.

Nem kisebb veszéllyel jár a rossz, a romlott takarmányoknak feletetése, mert hiszen a gyomor nem tud minden belé jutó káros anyagot megsemmisíteni s a rosszból jót csinálni. De ha azt némi részben meg is cselekszi, hogy az ártalmast ártalmatlanná alakítja, sokszor ő maga betegszik meg attól a káros anyagtól, az ő rendes működése szenved ezáltal s megint csak kész a baj.

Az állatoknak nyújtott eleségekben ugyanis számos olyan káros anyag lehet, a mely közvetlen vagy közvetetten támadhatja meg az egészséget. Már a talaj megbeszélésénél említettem, hogy például a növényzetnek ásványi anyagokban való gazdagsága vagy szegénysége esetleg előnyös, esetleg hátrányos hatást gyakorolhat. Fel kell hoznom itt egy-két más példát is, hogy a dolog még világosabbá legyen.

A takarmányok sok vidéken hazánknak anynyi konyhasót tartalmaznak, hogy azt külön is adni az állatnak, ily helyen nem szükséges. De viszont több az olyan hely hazánkban, a hol a növényzetben elegendő konyhasó nincsen, ily helyeken tehát szükséges azt külön pótolni, mert a konyhasó az állati szervezetben nélkülözhetetlen; attól több nyál és gyomornedv, meg bélnedv választatik el; ennek folytán az emésztés jobb lesz és az anyagok cseréje tökéletesbül. De a só a takarmányoknak jó ízt ad és védi azokat a megromlástól.

Ma, mikor már olcsó marhasó áll rendelkezésre, nagy hibát

követ el tehát a gazda, ha abban állatait nem részesíti, mert hiszen kisebb állatoknak naponta 5—10 gramm, nagyoknak 20—30 gramm elegendő. Ennél sokkal többet nyújtani nem is tanácsos, mert megárthat.

Épügy konyhasót, mint pl. takarmány-csontliszt alakjában meszet s egyéb ásványi anyagot okvetlenül adni kell inár az olyan állatoknak, a melyek ez anyagoknak szervezetükben való hiányát észrevehetően is elárulják. Gyapjurágó juhok, malacz-felfaló koczák, trágyát, falat nyalogató marhák, lágy tojást tojó, vakolatot piszkáló baromfiak mind arról gyanusak, hogy takarmányukban nem jutnak elég mészhez és más egyéb ásványi anyaghoz.

De aztán az elesésekben, — mint bővebben a legelésről szóló fejezetben írva van — különféle mérges növények s anyagok fordulhatnak még elő. Ez az oka, hogy például az anyarozsos, konkolyos, szédítő vadóczo, üszögös, rozsdás takarmányok betegségeket idézhetnek fel, amiből tehát az a tanulság, hogy a mennyire lehet, akadályozzuk meg a takarmányoknak ilyen romlását s vigyázzunk az eképen ártalmas elesések nyújtásánál.

A takarmányok továbbá megromolhatnak s veszélyessé lehetnek penészedés, avasodás, megdohosodás, megfagyás, beiszapolódás, megrothadás folytán. A takarmányok ily módon való megromlását megakadályozni kell s ha mégis megromlottak, állatainkat megvédendő, kötelességünk a romlott eleségeket alkalmas módon megjavítani, ártalmatlanná tenni.

Aki kazlát, boglyáját beázni hagyja; aki répáját, burgonyáját megfagyni, majd megrothadni engedi; aki abrak takarmányát száraz szellős helyen nem tartván kiteszi annak, hogy megpenészedjék, megdohosodjék, megavasodjék, az ily takarmányokat nyújtván állatainak ne okozzon senkit és semmit a keletkező bajokért, hanem csak önmagát.

Aki nem igyekszik penészes szálas-takarmányát szellőztetéssel, felrázással, kiporolással javítani; egyéb romlott vagy hibás takarmányát főzéssel, füllesztéssel, besavanyítással, rostálással, hibátlan anyagokkal való keveréssel, sózással ártalmatlanná tenni, az ne jajveszékелjen aztán a keletkező állapotbajok felett, mert tudatlansága, hanyagsága, nemtörődömsége oka a bajnak.

Mit mondjak aztán az olyan gazdáról, akinek istállójában, udvarában a váluja, jászla, etető edénye hónapos piszoktól büzlök. Tiszta, jó maradhat-e az ilyen etető edényekben még a legjobb takarmány is, avagy meg kell, hogy azokban romoljon. Bizonyos, hogy az a szeny berondítja a takarmányt s megbetegíti az állatot, amelybe a takarmánynyal belejut.

Semmi kétségem sincs például a felett, hogy a sertések, baromfiak pusztító járványai kivált azért hatalmasodnak el oly gyorsan és nagymértékben, mert ezek elesége tisztátalanodik, fertőződik be legkönnyebben és legnagyobb mértékben a szeny etető-itató edényekből s illetőleg a földből, melyre az állatok eleségét rendszeren hinteni, elszórni szokták.

Bizonyosnak vehetjük, hogy az állatbetegségek nagy részét

hibás, rossz takarmányok idézik fel, azért ha valamiben, ebben nagyon elővigyázatos, nagyon körültekintő legyen a gazda annál inkább, mivel a hibás, alkalmatlan takarmány ha betegséget esetleg nem idéz is fel, káros hatást gyakorolhat az állatok teményére, magzatára, tejére, húására, zsírájának minőségére, stb., már pedig aki még ebben is, és az állatok megbetegedésében s elhullásában is kárt szenved, azt háromszoros veszteség éri és nem csoda, ha előbb-utóbb tönkre megy.

*

(A rendkívül hasznos kis könyv többi részei a legelőt, az istállót, az állat használatát és tisztántartását tárgyalják.)

Egy költő-predikátor karácsonyi intése.

Gerock, a »Pálmalevelek« híres szerzője, egy karácsonyi prédikációjában a szószékről ezeket mondta: »Igen, és még egyet, kedveseim, és kérek, ne mosolyogjatok rajta! Ha a régi festők a »szent családot a bethlehemi istállóban« festették, sohse felejtették el a sötét háttérben a szamarat és a barmot, a melyekre a csodás világosság egy sugara visszaverődik. Vajjon ne legyen ez a keresztyénség szeretetének nagy ünnepén intés arra, hogy ne feledkezzetek meg néma háztársaitokról, hogy legyetek irgalmasok a lihegő teremtetések iránt is. Ne csak a téli hóban hintsetek eledelt az éhező madaraknak ablakotok elé, de emlékezzetek meg mindenkor e szavakról: »Az igazságos lelki ember könyörül barmain.« Ne kinozzátok Istennek egy teremtetését sem és vegyétek oltalmatokba az állatvilágot is durva és meggondolatlan kintzás ellen. Mert Isten a szeretet, ezt hirdeti nekünk a mai ünnep; az Úr jóságos mindenkivel és könyörül minden alkotásán.«

Az Á. V. E. új tagjai,

melyeket főkép gróf Kornis Berta és báró Kemény Árpádné Ő méltóságáék, Péterfi Zsigmondné és Van der Velden Edéné Ő nagyságáék voltak szivesek bejelenteni, a következők: Ausch Jenő, Bay Ferencz szolgabíró Zilah (pártoló tag 3 frttal,) Báró Bornemissza Károly főispán Deés; Farkas Ödönné, Fittler Dezső ügyvéd Tata, Fittler Sándorné P.-Kamarás, dr. Haller Károly min. tanácsos, Hye Adrienne Alsó-Hosva, Huszár Ferencz tanító Pálfalva, özv. Inczedy Sámuelné, Jakobi Emma, Keizler alispán, Zilah (pártoló tag 3 frttal) dr. Köbiös Lajosné, Mihály Istvánné, dr. Mihály Józsefné, dr. Nicora János tanár, Zsolna; Papp Farkasné, Bornemissza Anna bárónő; Posgay Béla Bpest, dr. Posta Béláné Bpest, Ranezay Mariska, Kun-Félegyháza; dr. Semsey Aladár Brassó; Vincze Mariska, Szőlős-Győrök. — E helyen is hálás köszönetet mondván a fentnevezett négy hölgy közves fáradozásáért, kérjük többi tagjainkat is, hogy 1—1 új tag szerzésével egyesületünket erősíteni méltóztassanak. — Az Á. V. E.